

Tizenhatodik évfolyam.

1902.

12. füzet.

ARMENIA

MAGYAR-ÖRMÉNY HAVI SZEMLE.

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos :

SZONGOTT KRISTÓF.

SZAMOSÚJVÁR,

Todorán Endre „Aurora” könyvnyomdája.
1902.

T a r t a l o m.

Ajdinián Arzen (képpel). — Sz. K.-tól.

Feltámadás (Költemény örményül). — Patrubány Lukáestól.

Keresztes Márton. — Közli Sz. K.

Szeplőtelen fogantatás (költemény). — Koser Szevértől.

A „*Kaukázusi Muzeum*“ örmény tárgyai. — Kiszely Károlytól.

Egyedül (költemény). — (y).

Örmény tárgyú képeinkről.

A *magyarhoni örmények ethnographiája*. — Tizenhatodik közlemény. — Szongott Kristóftól.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Dobó István emlékezete.

Natália szerb királyné.

„Magyar föld és népei.“

Nemzeti szokások.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A királyi kiváltság-levelek.

Műtárgyak.

KÖZGAZDASÁGI ÉLET.

Az „Új Lap.“

Törökország beviteli kereskedelme.

MI UJSÁG AZ ÖRMÉNY VILÁGBAN?

A ciliciai örmény patriarkha.

Gumseán János végrendelete.

Tisztelt Olvasóinkhoz!

Az „*Armenia*“ a jövő január 1-én a tizenhetedik évfolyamába lép. Ezután is az eddig követett irányban fogunk haladni. Előfizetőinket tisztelettel kérjük, hogy sziveskedjenek előfizetéseiket megújítani; azokat pedig, kik a lap árával hátralékban vannak, szintén kérjük, hogy hátralékaikat minél hamarább küldjék be.

Az „*Armenia*“ előfizetési ára egész évre 8 korona, fél évre 4 korona, egyes füzet ára 80 fillér.

Szamosújvártt, 1902. deczember 1.

Az „*Armenia*“ Szerkesztője.

† Ájdênján Árszen.

Abécsi mechithárista atyák nagyabecsült, tudós abbása, 1902 júl. 21-én halt el. . .

Ájdênján Konstantinápoly Pera nevű városrészében született 1825 ján. 19-én. Az elemi ismereteket a mechitháristák konstantinápolyi iskolájában sajátította el; de már tíz éves korában a bécsi mechithárista zárdába kerül. 1840 nov. 3-án ölt magára szerzetesi ruhát és ekkor — elhagyván Vincze keresztnévét — veszi fel az Árszen szerzetesi nevet; 1845 nov. 1-én szenteltetett fel pappá.

Szabad idejét kedvencz tanulmányainak folytatására fordítja; fordít latin klasszikusokból is. Beáll a szerzet által kiadott örmény lap dolgozótársai közé; czikkei közül,

melyek az „Európá“-ban láttak napvilágot, különösen azt a derék tanulmányt kell kiemelnünk, mit Agathangeloszról írt.

Alig választá meg a szerzet abbás-érsekévé, azonnal megindítja a szerzet virágzó, kedvelt havi folyóiratját, a „Hántesz Ámszoréá“-t, melynek állandó munkatársa maradt — haláláig. Legfőbb műve „Itészeti nyelvtan“-a (Khên-nágán kérégánuthiun), mely páratlan munka halhatatlanná tette tisztelt nevét. Ezen nagybecsű munkáján kívül van még több önálló érdekes műve.

1895-ben tartotta meg ötvenéves papi jubileumát. Szamosújvárról hárman voltunk meghíva erre az ünnepélyre: Bárány Lukács esperes-plebános, Szongott Kristóf szerkesztő és Florián János birtokos. Mi hárman képviseltük a magyar-örménységet. A magyar papság képviselője Belopotocky tábori püspök volt, ki „szeretett honfitársai“-val csak is magyarul társalgott. A vendégek, kik a fényes asztalhoz ültek, három világrészből verődtek össze. Volt közöttünk egy maronita patriarkha is. Az asztaltársak közt ott láttuk Bécs és Ausztria legkiválóbb férfiaiát. Ott volt a híres armenista: dr. Müller Frigyes is, ki nagy érdeklődéssel beszélt a magyar-örményekkel — örmény dolgokról.

De lezajlott a ritka fényű ünnepély, a vendégek eloszlottak... és a jubiláns újra belevegyült munkás szerzetes-társai tevékeny raja közé... és tovább dolgozott szóval, tettel, tollal az örménység javán, boldogulásán, előmenetelén — mind halálig.

Viselt méltóságai, czimei és kitüntetései közül csak a következőkről tesztek említést: salamisi érsek, a bécsi örmény mechitharista-szerzet abbása, pápai trónálló, római gróf, udvari pap, a Ferencz József-rend nagykeresztjének és a török medsidie-rend tulajdonosa, dr. theologiae stb.

Az elhalálozás alkalmával a szerzethez küldött igen sok részvét-irat közül a két kiválóbbat itt szó szerint is közre adom:

Rampolla bibornok a pápa Ő Szentsége nevében ezeket írta: „Santo Padre ha appresa con dolore notizia morte Abate Generale Arsenio Aidyn. Mentre suffraga anima compianto Arcivescovo, benedice di cuore orfana Congregatione.“

Legalkotmányosabb királyunk pedig ezt írta a bécsi szerzetháznak: „Fájdalmas veszteségükben, mely a szerzetet abbásuk, dr. Aidyn Arsen érsek elhalálózásával érte, élénk részt veszek.“

*

Az árvaságra jutott szerzet még nem választott új abbást . . .

Sz. K.

FELTÁMADÁS.

(Költemény örményül).

Յարութիւն.

Ազկ գիտէ իմաստն
Տէր Աստուած, քո գորութիւն,
Բայց զգլաններ շնն տեսներ,
Հեզմէ որսած նրաշքներ :

Ինչ լուր քան է ապրելու,
Ըզքեզ, Աստուած, գովելու,
Ժամանակներ նայելու,
Հանգիստ աղօթք սնելու :

Եւ եթէ մեր մա՛հ կուգայ,
Վերջ է մարդոց ապագայ :
Ի մեռելոց յարութիւն,
Է նոյնոց ազատութիւն :

Ղուկաս Բարուդանեան.

Háruthiun*).

Ágheg kide imászdu
Der Ásztvász, kha zoruthiun,
Pájecz tékednjer eshen deszner,
Cezme érász hérásknjer.

Inesh látv pán e ábrelu,
Észkhez, Ásztvász, kavelu,
Zsámánágnjer nájelu,
Hánkiszd ághotkh ánelu,

Jev jethe mjer máh guká,
Vercs cshe mártaczh ábáká :
I merelaczh háruithiun,
E hakvaczh ázáduithiun.

Budapest. Patrubány Lukács.

*) Jól ismeri a böles, Úr Isten, hatalmadat; de a tudatlanok nem látják az általod véghez vitt csodákat. — Mily szép dolog élni: Téged Isten dicsérni, a multat tanulmányozni, esendesen imádkozni. — És ha eljön halálunk, nincs vége az ember jövőjének; (mert az emberek) feltámadása halottaikból — a lelkek szabadsága.

Keresztes Márton.

Erről a tudós pap- és kiváló szónokról néhány évvel ezelőtt a következőket irtam volt lapomban.

Keresztes Márton csik-karczfalvi róm. kath. alesperes-plebános, valódi keresztényi türelemmel viselt hosszas betegség után közelebből elhunyt. A boldogult az 1848—49-iki mozgalmas időben, a korszellem- és hazafias érzelmeinek hevétől elragadtatva, mint népszónok az erdélyi részekben jelentékeny szerepet vitt, — minek következtében — a szabadságharcz lezajlása után, neki is, mint annyi másnak, a bujdosás jutott osztályrészül. („Armenia“ 1888. évfolyam 139 lap).

*

Keresztes Mártonról, ki Szamosújvárt született örmény szülöktől, a derék székely: Márton Dávid, néhai lugosi tanár, az „Armenia“ munkatársa, a következő igen érdekes dolgot küldötte be még életében lapunk szerkesztőjéhez:

Pista bá.

Ismertem én a székelyföld egyik községében egy papot, a kit mindenki tisztelt és szeretett széles körben. Hívei a büszkeség bizonyos nemével emlegették nevét, s nem adták volna a világ sűrű kincseért — a mint a jó karczfalviak mondogatták, — hogy egy olyan kiváló egyéniség az ő lelkipásztoruk, mint Keresztes Márton főtisztelendő úr.

És volt is okuk a jó csik-karczfalvi egyházmegye lakóságainak a büszkélkedésre, mert azt a derék öreg lelkész oly jeles testi és lelki tulajdonokkal áldotta meg a Gondviselés, a minőkkel nem sok ember dicsekedhetik a föld kerektségén.

Az a hosszú papi ruha, a melyet piros övvel szorított össze a főtisztelendő esperes úr, oly testalkatot takart, a melyre talán még Mars — a régiek hadistene — is kevély lehetett volna.

Barna arcának — mely a keleti származást elárulta, — kifejezése szelid, megnyerő volt, nagy fekete szemeiből jóság és mély értelem sugárzott ki. Mindezen jellemző sajátságok együttvéve oly hatást tettek az emberre, hogy a ki látta egyszer életében: soha sem feledte el.

Igazán beillett volna keresztes vitéznek, a középkor viharos idejében, mikor még a szent föld megszerzése képezte nyugat népeinek legnagyobb becsvágyát.

Azonban tévedne, a ki azt hinné, hogy márcziális testalkata tette őt az emberek előtt nevezetessé.

Sokkal több hatást gyakorolt úgy hiveire, mint az idegenekre fényes lelki tulajdonai által.

Nyolcz nemzet gyermeke a saját édes nemzeti nyelvén társaloghatott vele. De azért a legkisebb gyermek is bizalmasan elcsevegett a főtisztelendő úrral, a ki megyejének minden apraját, nagyját ismerte, s a kít ép úgy tiszteltek a tudósok lángeszének ritka tudomány-kincseiért, mint a tudatlanok alázatosságáért.

Mert az az ember, a ki a művelt világ nagy részét beutazta — mint emigráns, — nem átalotta szóba állani a szegény paraszt emberrel, nagy érdeklődéssel kérdezősködni annak apró bajairól, hogy — ha kell — segíthessen rajta, vagy egy, szelleme gazdag tárházából előkerült jó tanácssal, vagy — a mi nem ritkán történt — vagyonából juttasson neki valamit.

Csodálkozott is minden ember, a ki a főtisztelendő úr anyagi viszonyaival ismeretes volt, hogy néha csaknem a szükség kopogtatott a papi lak ajtaján.

Nem tudták megmagyarázni, mi lehet oka annak, hogy Karczfalvának — a mely alesperesi megye — a lelkésze nem ritkán kénytelen egyik-másik tehetős szomszédjától pénzt kölcsönözni.

Pedig tudta mindenki, még a csecsemő gyermek is, hogy a méltóságos úrnak miért ürül ki a pénzes erszénye oly gyakran.

Ha egy szegény sorsú pár egybekelt az Úr oltáránál, azt az eskető pap nem csak szóval áldotta meg, mint más lelkészek teszik, hanem reá tett az esketésért járó díjra néhány forintot a sajátjából is, hogy legyen miből

kiállaniok a menyegzői lakomát. Ha pedig egy szegénysorsú ember elhalálozott hivei közül: annak szemfedele, koporsója s a gyertyák mind a pap erszényéből kerültek ki, sőt még eltorozásának a költségei is.

Mikor egy-egy terméketlen esztendő következett be, a mely a mezei gazdaságból élő szegény székely emberre nézve a legnagyobb csapás, akkor nyilatkozott meg igazán az esperes úr jó szíve a maga nagyságában.

— Méltóságos úr nem hozhatom be az egész kepet, mert nem adott az Isten áldást az idén — e szavakkal állott elébe egy-egy híve, a kepegyűjtésnek idején.

— De valamit csak tudsz hozni, édes fiam — válaszolta neki az agg lelkész. — Tudod mit? Adj annyit, a mennyit akarsz.

Hány örömvirágot fakasztott jósága a megcsüggedt, szomorú arczokon; hány bánatkönyűt szárított le a szegények szemeiről!

Nem is akadt hivei között egyetlen egy sem, a ki pontosan és becsületesen be ne szolgáltatta volna a papbért, hacsak volt miből. Ha pedig egyik évben a mostoha viszonyok miatt valaki adós maradt, a következő esztendőben kipótolta lelkiismeretesen a mulasztást. Tudta mindenki, hogy nem a papnak, hanem a szegényeknek adja, a mit ad, hogy megtalálja mindig ott, a hová tett, ha szükség lesz reá.

De ha lelke és szíve minden erejével szerette azt a népet, melynek vezetését az Isten reá bízta, ha oly kevésé iszonyodott az a felvilágosodott úri papi személy a daróctól: volt annak egy kevés oka a Keresztes Márton mult idejében.

A székely nép egyszerű, közönséges ruhája mentette meg — a mint egy szemtanútól tudom, — az üldözések korában szabadságát, s talán életét is a nagy hazafinak.

A forradalom lezajlása után — midőn az eltiport jog romjai fölött a zsandár volt az úr — mint sok más jeles hazafi, Keresztes Márton is, ki a láng élesztéséhez gyújtó szónoklatai által maga is hozzájárult, kénytelen volt menekülni.

Ismerőseinél, barátainál keresett menhelyet, hogy az üldözésére küldött emberek figyelmét kikerülje.

A mikházi szent-ferenczrendi zárdába rejtőzött el, hol levetett papi ruhája helyett darócz-ruhát öltve, mint kocsis szolgált egy ideig.

„Pista bá“-nak nevezték őt itt egyszerűen.

Azonban a jó, hazafias szerzetes atyák között sem sokáig találhatott menedéket. Valamelyik zsandár nesztét vette ott tartózkodásának, menekülnie kellett tovább...

Mikor a csendőrök beléptek a mikházi konvent kapuján, egy szekér robogott ki velük szembe azon.

Pista bá hajtotta a lovakat, hátul két szerzetes atya foglalt helyet.

Pista bá oly szakértelemmel kezelte a gyeplőt, hogy az országút hosszában mindenki igazi kocsisnak nézte.

Igy menekült át a köszvényes-remetei plebánoshoz, egykori kedves jóbarátjához.

A szerzetesek, a kiknek kocsisképben tette a szolgálatot, behívták a papi lakba a kocsist is.

A süketséget színlelő kocsis betért a papi lakba és ott hosszas ideig oly hiven és ügyesen utánozta a nép gyermekét, hogy még a plebános sem ismerte fel benne a régi tanulótársat, a míg a szerzetesek kilétét fel nem fedezték.

De aztán volt öröm, midőn álarczát levetette. Az elébb süket, bangó kocsis úri barátai körében a régi vig czimbora lett; egyre szórta szelleme sziporkáit és sikerült élceit. Nem egy megjegyzése ma is nevével kapcsolatosan hangzik el azon körben, melyben élt

— Nem láttam soha életemben oly szellemes embert, mint Keresztes Márton barátom volt — mondogatta nagybátyám, a ki maga is a tréfának nagy mestere, — egy-egy élce megérdemelné, hogy a neve örökre fenmaradjon.

Az elnyomatás szomorú korában sok keserőséget eloszlattott örökké derült, fényes szelleme!

Közli: Sz. K.

Szeplőtelen Fogantatás.

Szeplőtelen fogantatott királyné
A mennyben, földön legszebb alkotás,
Hódolva tér eléd a föld lakója,
Értelmének megfoghatlan, csodás!
Hogy szüz maradván Isten anyja lettél,
Nem fogja fel az angyal-értelem.
Teremténnyel még soha meg nem történt. . .
Azért légy áldott szünös-szüntelen!

Oly nagy vagy Te, oly mély a méltóságod.
Ragyog a vértanuk, szentek felett,
Hogy emberi szem nem képes belátni,
Csak Isten tud felfogni Tégedet;
Lelked nem földi lénynek nyujta éltet,
Hanem annak, ki leghatalmasabb.
Ki életet lehelt a mindenségbe,
Kinek szavára elcsitul a hab.

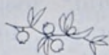
Ő romba dönthet százezer világot,
S alkothat újat a romok felett,
De ékesebbet válasszon anyjának
Szeplőtlenebbet, . . . oh, az nem lehet!
Mihez sem fogható a méltóságod!
Ez nagy titok, ez tisztán szellemi . . .
Te legnagyobb, mit a Mindenhatóság
E létben megtudott teremteni.

Azért légy áldott! Im köszöntésedre
Maga az édes Ur-Jézus tanít,
Ki harmincz évig kész odaadással
Kutatta be szívének lángjait;
Ki éretted a kánai menyegzőn
A vizet borrá változtatta át,
És angyal-szárnyakon vitt fel az égbe,
Hogy ott tegyen fejedre koronát.

Megkondítja a templomok zenéjét,
Hajnaltól alkonyig száll az ima . . .
Nevével szép nevedet összefüzi.
Hogy együtt mondjuk: Jézus! Mária!
A föld kerekén oltárok épülnek,
Kápolnák, dómok törnek ég felé;
Kegyhelyeket támaszt örök csodával,
Hogy érjen el szivünk szived elé.

S a kiknek ajkán szálldos a dicséret,
Kik dalba öntik lelkük vágyait,
Minden kis Ave, érem, rózsafüzér
Kérdemlik az Ég malasztjait. —
„Üdvöz légy Szűz anyánk!” mi is dicsérünk,
Szeplőtelen Királyné el ne hagyj,
S miénk az üdv, miénk a legszebb élet.
— Örömvirág fakad a hol Te vagy!

Koser Szevér.

A „Kaukázusi Múzeum“ örmény tárgyai.

A Kaukázus körül lakó népek között fontos szerepet töltenek be az örmények. Évszázadok, sőt évezredek óta a Kaukázus hegygerince képezte az örmények lakta föld északi határát. Műveltségük magas fokát mindenki ismeri s tudjuk, hogy ezzel döntő szerep is jutott nekik a körülöttük lakó népek fölött. A szintén nagy kulturával bíró gruzin népnek hosszú időn át királyokat adtak s volt idő, midőn alattuk állott majd egész Kaukázia. A gruzinok írása az örményből fejlődik s igen sok más adatot lehetne felhozni arra nézve, hogy kulturájok mily erős, vonzó hatást gyakorolt.

E népnek fejlődésével, néprajzával, műveltség-történetével sokan foglalkoztak s most újabban új úraik az oroszok. Oroszországban előbb is sok örmény lakott, de a mióta a kaukázusi tartományt Oroszországhoz kapcsolták, igen

megnőtt a számuk; mert hiszen az örmények szülőföldjének jókora darabja így az orosz uralom alá esik. A mostani kor hódító nemzetei tanulmányozzák minden alattvalójukat. Az angolok a legkisebb ind dialectust is vizsgálják, nem csak tudományos, de politikai célból is.

Az oroszok szintén igen jól ismerik alattvalóikat, természetesen tehát, hogy egy olyan nagy népnek nyelvével, népies sajtáságaival kétszeresen foglalkoznak.

A moszkvai híres ethnographiai muzeumban minden, az orosz alatt lakó népre találunk adatokat. A muzeum egyik igen szép része, hol az örmény házaspár van ábrázolva, gyermekével, háziszereivel.

A kaukázusi orosz hódítás után nagy, új, tudományos anyag tárult az orosz kutató elé. A Kaukázus rengeteg anyagot szolgáltat az ethnographusnak, a régésznek stb. E nagy anyagot gyűjteni kezdték s aránylag rövid idő alatt felállíták Tifliszben az ugynevezett „Kaukázusi Muzeum“-ot.

A „Kaukázusi Muzeum“ magába foglalja az ottani vidék természetrajzát, néprajzát, történelmét.

A főutcán levő épületet szép kert veszi körül, melyben több köemlék között egy régi örmény sírkövet látunk közönséges díszítéssel.

A muzeum maga igen nagy s tele van halmozva szebbnél szebb tárgyakkal; mi azonban csakis az örmény tárgyakat vizsgáljuk. Itt említem meg, hogy sokkal több örmény tárgyat véltem e muzeumban találni.

Az egészen biztos és külön feltüntetett örmény tárgyak száma igen csekély; a sok többi tárgy között van ugyan örmény is, de így sem áll arányban a nagyszámú gruzin s perzsa stb. emlékekkel. Okát ennek én részben abban látom, hogy ők tárgyaik gyűjtésében főképp magára a Kaukázus-hegységre voltak tekintettel s csak másodsorban a Kaukázus mellett fekvő vidékekre.

A Muzeum földszinti helyiségei igen szép természetrajzi gyűjteményt fogadnak be. Az első emeletre vezető lépcsőházat szép képek díszítik, melyek, mint pl. a lelánczolt Prometheus, a Kaukázussal összefüggésben vannak. A lépcső feljárnál van elhelyezve Zichy Jenő gróf

milleniumi emléke. Az első terem igen gazdag, különösen sisakokban, hangszerekben, de örmény tárgyat csak a ruhák és a házi berendezés között találunk. Felemlíthetünk mégis egy igen díszes örmény pecsétnyomót (III. szekr. 39 sz.) s az Erivánból hozott székeket.

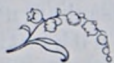
A második teremben van az, a többihez viszonyítva kevés tárgy elhelyezve, mely az örményekre világosságot derít. A bejárattól jobbra áll egy örmény asszony gazdag ruhájában, ékszereivel feldíszítve, mellette férjét s gyermekét látjuk. A 9-ik szekrény sok tárgyat őriz, van köztük háttározottan örmény is; kár, hogy ez nincs pontosan feltüntetve. E terem már maga a sok fénykép teszi érdekessé. Igen szép fölvételek vannak itt az örményekről is. A tárgyak közül ki kell emelnem a sok szép ezüst és zománcozott tárgyat, melyek között örmény is akad. A terem hátsó falán felfüggesztett fényképek között sok ismeretes örmény város képét találjuk. A 10-ik és a 12-ik szekrényen örmény alakokat látunk.

A Muzeum második emeletét a négy csoportba osztott régiségek foglalják el. Sok mindenfélét láthatunk itten, ornamentikai részt egy eriváni templomról, e mellett a modern Tiflisz szebb épületeinek fényképeit. A mi minket különösen érdekel, ez az Ániból származó régiségek fényképei; ez igen szép gyűjtemény. A második teremben látunk egy abaszumáni feliratot, de örmény tárgyat itt is keresve kell keresnünk. A falak mellett láthatunk néhány régi örmény diszitő elemet valamely templomból és vagy néhány sírkövet.

A Muzeumot a német származású híres tudós Dr. Radde rendezte be s ő is igazgatja.

Ha már így végig mentünk a Tifliszben levő „Kaukázusi Muzeum“ helyiségein, meglep az igen gazdag gyűjtemény, de belátjuk, hogy egy armenistát semmiképen sem elégíthet ki.

Kiszely Károly.

Egyedül.

Áz Élet' zajló morájában,
Hullámzó ember-ár között,
Gyakorta hallok, sohajában,
Sok bús, magányos szenvedőt;
S kérdeim: lehet-e szomorubb,
Mint élni egyedül?

Viszhangja kél rá szavaimnak
Busongó szelek' szárnyain;
Majd gondolatim ellankadnak,
Áz Éj' rejtelmes árnyai . . .
Igen, igen, — még szomorubb:
Meghalni egyedül!

S vajon ki az, kit elkísérhet
Élet-' halál' nagy utain
Á földi társ? . . . De a kit Isten
Vezérel lépte' nyomain:
Élet-' halálban hite nem merül;
Csak az nincs egyedül!

(v).

Örmény tárgyú képeinkről.

Merza Gyulának lapunk november havi számában az örmény tárgyú képekről írott érdekes cikke alkalmából egyik olvasónk a következőket tudatja velünk: Merza Gyulának az örmény tárgyú képekről írott cikke kiegészítéseül megemlítem, hogy a felhozottakon kívül Kolozsvárt még egy örmény tárgyú kép van, mely jelenleg özv. dr. Csiky Jánosné tulajdona, ki viszont a pár évvel ezelőtt elhunyt özv. Hermann Jánosné szamosújvári úrnő hagyományozása révén jutott az érdekes kép birtokába. Családkép az is, mely a néhai mármarosí Hollóssy Simont és családját ábrázolja. Az előtérben, egy váncosokkal kirakott karszéken ül a családfő, mellette és tőle pár lépés távolságban gyermekei. A kép festője Hollóssy József, a „Budhista káté“ révén egykor

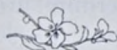
sokat emlegetett bölcsész, testvérbátyja Hollóssy Simon festőművésznék. Érdekes ez a kép azért is, mert a festő neve örmény betűkkel van a vászon egyik sarkára feljegyezve.

Van ezenkívül egy másik örmény tárgyú, illetőleg szamosújvári vonatkozású képrajz, mely br. Boyneburg nyug. uhlánus kapitánytól való s jelenleg özv. Adler Szeverinné úrnő tulajdonát képezi. Br. Boyneburg, miként az olasz származású Montessori kapitány, az ötvenes években került Szamosújvárra, hol huzamosabb időn át tartózkodott. Több reprodukciója és eredeti képe maradt fenn, melyek szamosújvári örmény családok tulajdonában vannak. Ilyen például: Rafaelnek „Madonna della Seddiá“-ja és egy bibliai tárgyú kép: „Magdolna Jézus lábai előtt“, mely jelenleg a Bányai Gratianna igazgatónő tulajdonát képezi. Az Adler Szeverinné úrnő tulajdonában levő rajz a szamosújvári piacz egy részletét tünteti fel az ötvenes évek végéről s különösen azért figyelemre méltó, mert egy örmény cégfelirat is fel van tüntetve rajta, a mi arra enged következtetni, hogy a régebbi időkben a szamosújvári kereskedők örmény cégtáblákkal is ellátták boltjaikat. Ugyancsak tőle való a szamosújvári fürdőről egy rajzvázlat, mely szintén az Ádlerné úrnő tulajdonában van.

Lokális tárgyú képvázlata van még Ufferbach Jenő rajztanárnak, mely a szamosújvári korcsolya pavillont s a körülötte folyó életet ábrázolja. Nem kevésbé érdekesek a Szongott Jakab tehetséges művész-növendék típusvázlatai az érdekesebb szamosújvári örmény alakokról. Végül, nemesak a festői, hanem kulturtörténeti szempontból is felette érdekesek a főtéri örm. kath. templom tulajdonában levő ugynevezett fogadalmi képek, melyeknek rendezésével és leírásával a Lukácsi-árvaház buzgó felügyelője, Kapatán Márton örm. kath. lelkész foglalkozik. Egyelőre csak ezeket említem meg, de biztosra lehet venni, hogy a többi örmény kolóniákban szintén akadnak örmény tárgyú és vonatkozású képek, csak az utánuk való fáradságot és érdeklődést nem kell restelni.

Az említett képek tulajdonosai és művészei, mint értesültem, hajlandók volnának képeiket átengedni, ha létesülne valahára az „Örmény néprajzi, irodalmi és történelmi muzeum,“ melynek szükségessége immár elodázhatatlan.

A mi a kizárólag vallásos jellegű, de örmény tárgyú képeket illeti, a szamosújvári főtemplomban is van egy Világosító-Szent-Gergelyt és téritő működését ábrázoló oltárkép, ilyen azonban van még a kolozsvári, zilahi, mármaros-szigeti, dési, újvidéki és állítólag a marosvásárhelyi róm. kath. templomokban. Az oltárképeket mindenütt az ottan lakó örmény családok készítették. Van azonkívül a Florián János birtokos tulajdonában is egy Szt-Gergely kép, melyet Vastagh György festett s ez is azt a jelenetet ábrázolja, midőn Szent-Gergely Tiridát királyt és családját megtéríti.

A MAGYARORSZÁGI ÖRMÉNYEK ETHNOGRÁPHIÁJA.

Irta: SZONGOTT KRISTÓF.

— Tizenhatodik közlemény. —

I. Fejezet ¹⁾. *Jeggyadomány* ²⁾ és *jegyajándék* ³⁾, melyeket *Nuridsán Anna* kapott.

Szamosújvártt 1725 (*náiq* = 1000 + 100 + 70 + 4 = 1174 + 551 = 1725) febr. 9.

A mi Urunk Istenünk, ki jót akar és az Üdvözítő Jézus Krisztus akaratjából történt ez a boldog házasság Erdélyország G é r l a városában védelme alatt az anya-

¹⁾ Ezen munka VII. cikkelye („Fényezés és ennek korlátozása“) alatt is közöltem egy ilyen érdekes házassági szerződést. (L. A magyarországi örmények ethnographiája, 63—64 lap); azért ezen cikkely (XXIV.) fejezeteinek száma egygyel szaporodik.

²⁾ Pénzbeli, vagy más ingó és ingatlan vagyon, melyet leginkább a szülők leányuknak vagy más rokonok is a menyasszonynak ferjhezmenetele alkalmával adnak. Ez a házasság után: h o z o m á n y. Igy is kelengye. Kelengye annyi, mint a férjhez menő

szentegyháznak, mely segítője és oltalmazója legyen minden hívő kereszténynek, különösen pedig ezen házasságnak, — Benedek úr Ő szentségének, ki pápája az összes keresztényeknek, — Theodorovics Mihály úr főesperes-plebánosnak, kinek segédpapjai ezek: Der-Nerszesz, Der-Thorosz, Der-Nigol és Der-Hágop, — továbbá a keresztények fejedelmének: a Krisztus koronázta Károly király, — nagyságos Kristóf úr egyházi főgondnoksága, nagyságos Salamon főbíró úr, ki mellett tizenkét nagyságos tanácsnok van, — idejében.

Eljött Pelálb Miklós³⁾ és a tisztelendő papok s a fentírt urak jelenlétében megkérte Nuridsán Kristóftól és ennek feleségétől Sirintől (= Amala, Pulchra) dicséretes leányukat, Arankát házastársul, mely házasságot tegye Isten boldoggá. Ámen.

E szerint én Kristóf és feleségem Sirin adjuk mindenekelőtt gyermekünknek Arankának Isten áldását, azután a következő arany-, ezüst- és ruhaneműt:

Egy jegygyűrűt, értéke 4 arany; 80 sing rózsaszínű hajkötőt; egy ezüst-övet, mely 40 latot nyom; egy nyakravalót („botronik“-ból); egy pár fülönfüggőt drágagyöngyökkel és lánczokkal; egy pár karperecset („szponká“ [?]), mely 6 latot nyom; 6 sor jóféle gyöngyöt; egy pár aranyból való fonott fülönfüggőt, egy „ádámászk“-ot; egy vég posztót, két arany chusáchoz (*huzicula*); négy gázi-zsebkendőt⁵⁾, négy főkötőt; egy gázi-inget, egy völegényi inget, tizenkét fehér inget; egy magyar szabású bőrrel bélelt mentét 12 ezüst gombbal; egy ágyat, két párnával; két lepedőt, melyek közül egyik kék, másik fehér; egy horoszlói női

leánynyal; menyasszonynyal adott ajándék, tehát azon adomány, melyen az eladó leány mintegy elkelt, és így viszonyban van az eladó szóval. Ily viszony van a latin *do* és *dos* között. (Magyar akad. szótár).

³⁾ Mahlschatz, Brautschatz, Brautgeschenk. Ajándék pénzben, ékszerekben, ruhában, melyet menyasszonyának ad a völegény. Örményül „ereszesur“.

⁴⁾ Fehér Miklós, L. Szongott Kristóf: A magyarhoni örmény családök genealogiája, 143 lap.

⁵⁾ Gázi = gázból való, félselyem.

süveget; egy fejkötőt ezüst csipkéekkel; két abroszt, egy ládát. Ezekon kívül még több szerencsét adjon Isten onnan felülről.

Végre én Miklós igérek az én jegyesemnek jegyajándékban: egy jegygyűrűt, négy aranyat, egy paplant, egy takarót, egy lepelt. A többit adja a mennybeli Isten!

A menyasszony ládájában van 6 ezüst kanál, egy ezüst gyűrű, 4 ezüst gomb, két ezüst findsa, két arany rózsza, két selyem előkötő, 39 sing vászon, két szoknya. (Eredeti örményből).

*

Érdekességénél fogva adom ennek az egynek eredeti szövegét is. Az örmény eredeti szöveg magyar betűkkel írva így hangzik:

Thévin ¹⁸⁷⁹ febr. 3.

Gámávén Ászdudzo gámeczhoghin páreáczh Deárén méroh jév Phérgeshin Hiszuszi Kriszdoszi. Jéghev ájsz snorhávor hárszánikhész i hérgrin Transilvánoh i khághákhén Gherlán ént hováneáv szérpoh jégéghéczhoh var lini oknágán jév bahában aménájn hávádáczhéal kriszdoneiczh; mánávánt ájsz hárszáneáczhész; i hájrábéduthéan hánurczh kriszdoneiczh szérpázán pháphin deárén Benedigtoszin, jév ávákh jéréczhutheán Der-Minászin Thoroszeán jév kháhánáiczh Der-Nerszeszin, Der-Thoroszin, Der-Nigolin jév Der-Hágopin; jév thákhávorutheán kriszdoneiczh Kriszdoszábészág gájszérn Károloszin, jégéghéczhpánutheán médzaréli pán (úr) Chácshigin jév birovutheán médzaréli pán Szoghomonin jur médzaréli jergudászán ágháneronén.

Zor jegén árácshi orináczh kháhánájiczh jév vérohkéreál dolváthávoráczh (úrak) Pélálbin Nikosén jév chéntreczh Nuridsánin ághácshá Chácshigen jév jur éngéocsmun Sirinen zjureánczh kovéli tuszdrén z Aszkihádén juréan hámár i hálál ámusznutheán, zor Der-Ászduádz snorhávor árászcze. Ámen.

Tárceál jesz Chácshigen jév zim éngéren Sirinén gudámkh miér déghin Aszkihádin nách áracs Ászdudzo orhnuthioné jév ába oszégghen, árdzétheghen jév hákészdéghen vor e ájsz csháp: nisáni mádnimé *n.* (4) gárméren, *z.* várt mázgáb, *u.* kodimé árdzethe *θ.* lothen, *u.*

vēznoczhmé potronike, *u.* dsuftmē aszki-oghér márkédnerov
u. zindsilneroz, *u.* dsuftmē szponká, *q.* lothen, *q.* sērág
 kurél, *u.* dsuftmē ogh-oszki olordzu, *u.* ádámaszkmé, *u.*
 tēmbármé cshucháh, *p.* chusách gármir, *q.* gázi láléch, *q.*
 khóvi láth, *u.* gázi sábikhmé, pheszutheán sábikh, *p.*
 dsermág sábikh, *u.* hábácsumé tábine belēnit deinov (= magyar [szabású]), *p.* árdzēthe godsgov, *u.* ángoghin mé,
p. párczov, *p.* száván, megē gábud, megē dsermág, *u.* kédág-
 mé brászlávi, *u.* cshephecs mé árdzēthe csipkánarov, *p.* ob-
 ruz, *u.* szēndug mé. Ájl ávéli dolváth Ászduádz dá i véruszd.

Tárceál jész Nigolész gu chosztánám jész zim sán-
 védzisz jérészcsur, vor e ájsz csháph: *u.* nisáni mádnimé,
q. oszki gármir, *u.* joghrán mé, *u.* khogh mé, *u.* sár mé,
 Ájl ávéli Ászduádz i véruszd dáh.

Hárszin szēngin mecs gáh: *q.* árdzēthe tikál, *u.* árdzēthe
 mádni mé, *q.* árdzēthe godság, *p.* findsá árdzēthe, *p.* oszgi
 várt, *p.* khoviláth ábrésēme, *p.* gāngun gédáv, *p.* szukná.

Jész Nigol Pelálbi.

2. *Fejezet. Jegyajándék, melyet Novák Julianna kapott.*

Én Placsintár Lukács az én hitestársammal és fiam-
 mal együtt igérünk a mi kedves menyünknek, Novák
 Juliannának, moring¹⁾ név alatt 100 az az száz ara-
 nyat, egy pár kézi lánczot aranyból, mely 60 aranyat
 nyom, egy 10 arany értékű jeggyűrűt, egy jó paplant.
 A többit az Isten szaporítsa mennyei áldásából²⁾.

Szamosújvártt 1750, ján. 29.

3. *Fejezet. Jegyadomány és jegyajándék, melyeket
 Szácha Katalin kapott.*

Dicsértessék az Ur Jézus Krisztus.

1200 év ján. 24³⁾.

Az Ur Istennek akaratjából és a Jézus Krisztus ke-
 gyelméből történt ez a szerencsés házasság nemes Erdély-

¹⁾ Moring: Morgengabe, Mitgift; moringlevél: Heirathskontrakt.

²⁾ A jegyadományról (hozomány) szóló irat nem került kezembe.

³⁾ Örmény időszámítás (aera Armenorum). Ha az örmény
 időszámítás kezdetét (551) az 1200-hoz adjuk, kijön a szerződés
 keltének ideje: 1751. (1200+551=1751 év)

országban, az Örményvárosban: Gérlában a boldogságos Szüz-Máriának oltalma alatt, ki védője és oltalmazója az egész kereszténységnek, de különösen a szent házasságnak.

Az egész kereszténységnek főpásztora XIV. Benedek szentséges pápa idejében, mikor országunkban méltóságos báró Sztojka Zsigmond volt a püspök, a Szentszéknek méltóságos Todorovics Mihály főjegyzője ¹⁾, ezen helységnek plebánosa főt. Verzár Lukács, ezen országnak uralkodó fejedelme Mária Terezia, főgondnokunk Simon Kristóf, főbiránk Dániel Tódor . . .

A tisztelendő papság és az urak jelenlétében kérték meg a völegény édes szülői Karátsonyi Jakab ur és felesége Márne asszony Szácha Gergely uramtól és feleségétől, Katalin leányukat fiok-, Joachimnak szent házasságra, melyet tegyen az Ur Isten szerencsésé. Ámen.

Eszerint én Szácha Gergely adok feleségemmel együtt kedves leányomnak, Katalinnak az Isten áldásán kívül a következő arany-, ezüst- és ruhaneműt:

Egy jegygyűrűt, értéke 5 arany; 80 darab aranyat, 4 tábla-aranyat, 10 sor jóféle gyöngyöt (igazigyöngy, drágagyöngy), egy pár aranyozott ezüst-övet; 2 pár aranyfülbevalót, az egyik pár értéke 5 arany, a másik pedig 2 arany; egy arany-lánczot, értéke 15 arany; (ajándékban a völegénynek) 4 aranyozott ezüst-poharat és 2 ezüstkanalat. Egy lipcei asszony-süveget. Egy mentét karmazsin²⁾ selyem-,kamuká'-ból; ez rokatorok-prémmeel, arany-,krepin'-nel, paszománynyal (pontispán³⁾) és arany-zsinorral van elkészítve. A második mente angol posztóból van készítve és ,jenot'-tal prémelve, ezüst-paszománynyal és ezüstgombokkal. Négy szoknyát; az első karmazsin velencei selyem-kamukából, vállal (derékkal), előkötővel (kötény), mely sárga aranyfonállal és vékony kötéssel van ékesítve;

¹⁾ „Protonotarius et archidiaconus Armenorum Transilvaniensium.“ Lakott Szamosújvárt.

²⁾ Carmoisin, carmesin, carmesinroth = veres, véres-szinű.

³⁾ A ,posament'-ből csinálta a magyar a paszomány és a hazai örmény a pontispán szót. Különböen a pontispán: jó ételt is jelent; még ma is mondjuk a válogatos embernek: cshi bidám kherig pontispán (legyél a mi van) nem adhatok neked pontispánt).

a második szoknya kék kamukából, köténnyel, örmény vállal¹⁾, mely négy pár ezüst kapocscsal és sárga csipkével van díszítve; a harmadik szoknya anyaga „paitin“, vállal és előkötővel, melyek ezüst-csipkével vannak díszítve; a negyedik szoknya zöld „matiná“-ból fehér előkötővel. Két főkötőt; egyike arany-„matiná“-ból, arany pontispánnal, — a másik karmazsin kamukából arany-kötéssel díszítve. Két mellrealót; egyike karmazsin kamukából „jenot“-tal és csipkés paszománnyal, a másik pedig sárga „matiná“-ból jenottal díszítve. Egy nyakravaló kezkenőt arannyal kivarva; két tafota-kezkenőt; egy inget recze-fátyolból, egy völegényi inget; tizenöt inget, két abroszt; négy lepedőt, melyek közül kettő fehér, egyik kék; négy párnahéjt; egy völegényi párnát négy párnahéjjal; egy törökországi asztalterítőt (= „zili“); egy ontált, egy ládát. A többit az Ur Isten gyarapítsa mennyei áldásával!

Viszont én Karátson Jakab feleségemmel Márnével ígérek menyasszonyi ajándécul (dos) kedves menyünknek Katalinnak előbb is az Ur Isten szent áldását, azután egy pár arany-karpereczet, mely 34 arany értékű; 36 darab aranyat, a melyek 70 aranyat tesznek; két aranygyűrűt, egy paplant. A többit az Ur Isten adja; adjon szeretetet, egyességet és teljesítse életök minden vágyát!

*4. Fejezet. Jegyadomány és jegyajándék, melyeket
Báká Melikh kapott.*

Istennek, ki jót akar és a mi Urunknak, Jézus Krisztusnak akaratjából történt ez a boldog házasság Erdélyországban, az Örményvárosban: Gérlában a Szűzanya védelme alatt, a szentséges pápa: Benedek úr pápaságának, Zsigmond püspökségének, főtisztelendő Theodorovics Mihály úrnak, ki városunknak főpapja (ávakeréczhutheán khághákhisz kérhárkéli Der-Minászin Thoro-szeán), ki szent apostoli árkhidiakon és protonotarius,

¹⁾ Ime még a XVIII. század második felében is viselnek a hazai örmények örmény ruhadarabokat. (L. ezen munka VI. cikkelyét [„Ruházat és ékités“ 53—62 lap]).

Verzereszku-Stephánian Lukács ur (Verzár Lukács) plébánossága, idősebb (Jakabffy) Kristóf ur (jégéghéczh-pántheán ághácshá Dzerigin Chácshigian) gondnoksága és Novák Kristóf úr főbirósága — idejében.

Eljött néhai RácZ Izsák neje: Dolkucz úrnő barátjaival és a törvény által rendelt papok s a háziak jelenlétében megkérte néhai Báká Mánug nejétől, Mánuság (Viola) úrnőtől, szeretett leányát Melikhet (Regina) szeretett fia Danig részére törvényes házastársul, mely (házasságot) tegye Isten boldoggá. Ámen.

E szerint én Mánuság fiammal együtt adom előbb szeretett leányomnak Melikhnek a szülői áldást, azután a következő arany-, ezüst- és ruhaneműt:

Egy jegygyűrűt, melynek értéke négy sárga arany; 80 sing rózsaszinű hajkötőt; hét sor drágagyöngyöt; három sor kisebb drágagyöngyöt gránátokkal keverve; egy aranyozott ezüst-övet; egy pár fülönfüggőt, mely drágagyönggyel van ékesítve és értéke három arany; egy arany-gyűrűt; két ezüst-kupát; egy ezüst-kanalat. Egy hosszú mentét vékony posztóból, mely arany-paszománnyal és ezüst-gombokkal van ellátva s rokatorokkal prémelve; egy más rövid mentét, mely vékony posztóból készült, arany-paszománnyal diszítve és „jánot“-tal prémelve; egy zöldszinű anyagból készült szoknyát, a hozzátartozó vállruhával és köténnyel, mind a három arany-csipkével van diszítve; egy más szoknyát sárga „ádámásk“-ból vállruhájával és fehér köténnyel, ezüst-csipkével diszítve; egy harmadik szoknyát szörből himezve, ennek vállruhája karmazsin „ádámásk“-ból készült; mind a két darab arany-csipkével van diszítve. Három fehér kötényt. Egy fejkötőt karmazsin „ádámásk“-ból arany-csipkével diszítve (pontispán). Egy másik fejkötőt karmazsin „átlász“-ból arany-csipkével. Egy mindennapi mellevalót. Tizenöt inget (ezek közt van a völegényi ing is!). Két himzett abroszt. Három lepedőt, melyek közül egyik fehér és csipkével van beszegve; a másik kék és a harmadik himzett. Két párnahéjt; egy ágyat két párnával; egy tálczát és egy menyasszonyi ládát. A többit (pótolja) az isteni áldás.

Mászodszor én Dolkucz fiammal együtt Daniggal ígérünk jegyajándékképpen a mi szeretett menyasszonyunknak: Melikhnek 50 sárga aranyat, egy pár karpereczet, melynek értéke 45 arany; egy gyűrűt, értéke öt arany; egy paplant; egy paszománynyal ékesített örmény-mellrevalót (*szajmuk* hájrnág). A többi ajándékot adja meg Isten a mennyből. Amen.

Szamosújvártt 1755 ($m\ddot{u}r\eta = 1000 + 200 + 4 = 1204$; $1204 + 551 = 1755$) január 18.

5. *Fejezet. Jegyajándék, melyet Gorove Anna kapott.*

Én Rózália, néhai Placsintár Lukács özvegye, fiammal együtt ígérek „moring“ név alatt az én kedves menyemnek: Gorove Annának Isten áldásából 140 az az száznegyven aranyat, egy pár arany-kézilánczot (vulgo manela¹⁾), melynek értéke 80 arany; egy jegygyűrűt, ennek értéke 10 arany. A többit pótolja az isteni áldás!

Szamosújvártt, 1765. febr. 13.

6. *Fejezet. Jegyadomány és jegyajándék, melyeket N. Terezia kapott.*

Én Antal és hitvestársam Mária adjuk a mi szeretett leányunknak, Tereziának mindenek előtt Istennek, azután szülői áldásunkat, végre jegyadományképpen a következő arany-, ezüst-, gyöngy- és ruhaneműt:

Egy jegygyűrűt, mely 10 aranyat ér; egy 22 aranyat érő arany-lánczot; 7 sor nyakbavaló drágagyöngyöt aranyozott ezüst-kapcsokkal; 14 sor kézrevaló drágagyöngyöt; egy pár arany-fülbevalót, ennek értéke 3 arany; egy aranygyűrűt; három aranyozott ezüst-poharat; két ezüst-kanált. — Két mentét; egyik szederjes bársonyból aranyos készülettel, prémje rokatorok; a másik angol posztóból, mely nyusztal van prémezve és 10 ezüst gombbal ellátva. — Hét szoknyát; a két első szövetből, a harmadik „flanirt“ tafotából, a negyedik karmazsin adamaszkból, az

¹⁾ A „manela“ szó a latin manus szóból, melynek jelentése „kéz“ — készült: karperecz.

ötödik ,kámilot'-ból, a hatodik ,kalamánt'-ból és a hetedik ,kanavász'-ból. Hat előruhát (kötény); az első ,flanirt'-fafotából, a második virágos mousselinből, a harmadik batisztból, a negyedik vékony lincziből, az ötödik finom kartonból, a hatodik bécsi szövetből. — Egy vállruhát aranyos csipkéekkel és füzövel. Két mellrevalót; az egyik szövetből aranyos csipkéekkel, ezüst kapcsokkal és nyusztal prémezve; a másik koczkás selyemből készült, ezüstkapcsokkal, ezüst-csipkéekkel díszítve és ,jánót'-tal prémezve. Két mellénykét; az egyik szövetből és a másik karmazsin ádamászkból készült. Huszonkét inget (ezek közt van a völegényi ing is): 3 batisztból, egy világos mousselinből, a többi vékony ,svábczki'-ból és lincziből. Három kendőt, ezek közül kettő selyemmel van varrva. Négy párnahéjat: kettő fehér és a másik kettő kartonból. Kilencz kezkenőt: 6 fehér és három selyem (egyik a völegényé). 3 fejkötőt: egyik szövetből ezüst-csipkéekkel díszítve, a második fátyolból és a harmadik virágos. Három lepedőt; kettő csipkével van szegélyezve. Két fejrevaló fátyolt. Két párnát, egy derekaljt, egy ládát.

Én Anna, néhai Kirkosá úrnak felesége, fiaimmal együtt ígérünk a mi szeretett menyünknek Tereziának jegyajándékban 70 aranyat, egy arany-gyűrűt, egy selyem. paplant... és több Isten áldását!

Iratott az Örményvárosban 1768 nov. 1.

7. Fejezet. *Jegyajándék és jeggyadomány, melyeket Gámenczi Anna kapott.*

XIV. Benedek pápa, Augustinovics Jakab (örmény) érsek idejében, midőn Lisk városának (,civitas Liscensis') örökös úra Potoczki József herczeg volt, — eljött Placsintár Lázár és András és fivérük Placsintár János részére megkérték — Chászo Tamás, a liski örmény egyház prépostja és ennek segédlelkésze: Khosza Kajetán jelenlétében, — néhai Gámenczi Lázár özvegyétől: Máriától ennek leányát, Annát. Miután völegény és menyasszony egymást meglátták és kölcsönösen egymásnak megtetszetek, oda ígérte özvegy Gámenczi Lázárné leányát Annát házastársul Placsintár Jánosnak, — mely házasságra előbb

Istennek, azután a szülők áldását kívánták. Végre — örmény szokás szerint¹⁾, — a házassági egybekelés előtt a következő — írásba is foglalt — jegyadományt (dos) adja az anya leányának.

És pedig ékszerekben:

Egy aranylánczot, értéke	46	arany.
Egy pár arany-fülbevalót, értéke	47	„
Egy jegygyűrűt, értéke	6	„
A második pár arany-fülbevaló ért.	20	„
A harmadik pár arany-fülbevaló „	3	„
Négy sor igazi-gyöngyöt, értéke	80	„
Hat sor csekélyebb minőségű igazi-gyöngyöt, értéke	30	„
Egy arany-képet, értéke	12	„
Egy gyémántos arany-gyűrűt, értéke	15	„
Egy más arany-gyűrűt, mely szintén gyémántos	6	„

Összesen: 265 arany.

Ezekén kívül az anyja, Mária ad szeretett leányának 300 aranyat és a következő ruhaneműeket:

Egy menyasszonyi köntöst, melynek anyagában arany-szálak vannak beleszőve (e materia auro intertexta); ehhez tartozik egy mellényke ugyanazon anyagból és egy hosszú arany-kapsokkal diszített és drága bőrrel prémezett mente (a három darab) értéke 54 arany.

Egy selyem-köntöst (a nép „partir“-nak mondja) és egy piros színű „dámask“-ból készült és rokatorokkal prémezett mentét, értéke 32 arany.

Viselő ruhákat, értékük 12 „

Egy női selyem-mentét 7 „

Egy hosszú lengyel-ruhát (a nép „subá“-nak mondja) 6 „

Átvitel: 111 arany.

¹⁾ „Post haec secundum consuetudinem Armenorum ante matrimoniale copulationem dotem in actis pariter insertam filiae suae dedit sequentem.“ (Ennél az egynél, miután nem kaptam meg az eredeti örmény szerződést, egy hiteles latin fordítást használtam).

Áthozatal: 111 arany.

Egy drága bőrből készült női süveget	8 arany.
Három fejkötőt; mind a háromnak anyagába arany- és ezüst-szálak vannak beleszőve	8 „
Két mellrevalót ugyanazon anyagból	8 „
Ingeket, ágyterítőket és egyebeket .	40 „

Összesen: 175 arany.

Ezeken kívül kapott a menyasszony hitbérül (jegyajándék) a vőlegénytől 150 darab aranyat; egy pár karperecset, értéke 40 arany; egy jeggyűrűt és egy gyémántokkal kirakott keresztet.

A menyekző napján kapott anyjától még 8 db aranyozott ezüst poharat, értéke 40 arany; a vőlegény és menyasszony rokonai adtak 9 darab ezüst poharat, 35 ezüst kanalat; két lovat, melyek 45 aranyat értek.

Lisk (Lengyelország), 1767. febr. 1.

Előttünk:

- Chászo Tamás, a liski örmény egyház plebánosa.
- Roska Tódor stanisleopoli segédlelkész.
- Chászó Jakab, a menyasszony anyúl-bátyja.
- Gámenczi Jakab, a menyasszony fivére.
- Karátsony Gergely, a menyasszony unokatestvére.
- Gámenczi Bogdán, a menyasszony unokatestvére.
- Pászákász Kajtán, a vőlegény unokatestvére.
- Placsintár Lukács fia Lázár, a vőlegény testvére.
- Placsintár András, a vőlegény testvére.
- Pászákász György fia Dávid, a vőlegény unokatestvére.
- Pászákász Gergely a vőlegény unokatestvére.
- Korbuly Kristóf.

8. *Fejezet. Jegyadomány és jegyajándék, melyeket
Govrik Mánuság kapott.*

Én Govrik Tódor az én hitvestársammal Máriával adjuk mindenekelőtt a mi szeretett leányunknak: Mánuságnak Isten áldását, azután aranyból, ezüsből, gyöngyből

és ruhanemüekből a következő „paraphernum“-ot, hogy Isten engedelmeiből viselhesse egészséggel:

Egy jegygyűrűt, értéke 10 arany; egy aranylánczot dukátjával együtt, értéke 40 arany; egy aranyozott ezüst-övet rubinokkal kirakva, értéke 30 arany. Két pár fülbevalót; az egyik 5 és a másik 3 aranyat ér. Hat aranyozott ezüst-poharat; egy tuczat ezüst-kanalat. Nyolcz sor nyakravaló jóféle gyöngyöt ezüst-kapcsokkal; 20 sor kézrevaló jóféle gyöngyöt finom ezüst kapcsokkal. Hét szoknyát; az első szederjes finom kelméből, a hozzátartozó vállruhával, melltartóval, 20 pár ezüst-kapocscsal, „stángli“-füzővel és arany-pontispánnal ékesítve; ehhez tartozik még egy mousselin-kötény, mely finom czérna-csipkével van szegélyezve. A második szoknya fehér kelméből készült; ennek vállruhája svábszövetből francia arany-csipkével van ékesítve, tászlis előruhája pedig testszin tafotából való. A harmadik lángszin svábkelméből, vállruhája ezüst-pontispánnal van ékesítve, ezüst „czángli“¹⁾ füzővel, köténye vékony batiszt²⁾. A negyedik veres-szinű kelméből, ezüstös vállruhája arany-pontispánnal van ékesítve. Az ötödik virágos kreditorból, kék kelméből készült, mellénykével és svábszövet-köténynyel. A hatodik hamúszinű „präsel“-ből, mellénykéje lángszinű kreditor és köténye vékony linezi szövet. A hetedik kék sávolyos tafotából, köténye kartonból készült. — Három mentét; az első vas-szinű metszett bársonyból arany-pontispánnal és arany-krepinnel ékesítve, nyusztal prémezve és rokamállal bélelve; a második barackvirágszinű kelméből, ezüst pontispánnal és krepinnel ékesítve, nyesttel prémelve és plüssel bélelve; a harmadik karmazsin velencei adamaszkból arany-pontispánnal és krepinnel ékesítve, rokatorokkal prémezve és rokamállal bélelve. Három mellrevalót; az első szederjes „prusirt“ kelméből, öt pár finom ezüst-kapocscsal és arany-pontispánnal ékesítve, nyusztal prémelve és rokamállal bélelve; a második lángszin kreditorból, francia ezüst-csipkével ékesítve, öt pár ezüst kapocscsal, festett nyesttel prémezve

¹⁾ Zängelchen (Zange-ből): fogaeska.

²⁾ Patyolat, patyolatgyolcs, batiz, batizgyolcs.

és plüssel béleelve; a harmadik kék morból öt pár ezüstkapocscsal, ezüst-czánglival ékesítve és festett nyesttel prémezve. Egy karmantyút festett nyusztból. Négy fejkötőt; az egyik arany-szövetből ezüst csipkével és ezüst rojttal ékesítve; a második barackvirágszinű kelméből ezüst pontispánnal és rojttal diszítve; a harmadik kreditorból ezüst „czángli“-val és virágokkal ékítve. Két fejrevaló fätyolt virágos reczéből; egyik ezüstös „palatin“, a másik esüstös rojttal és virágokkal van ékesítve. Négy selyemkezkenöt. Harmincz inget, a völegényével együtt. Három kendőt: egyik vékony svábszövetből selyemmel varrva, a másik kettő lincziből selyemmel varrva. Öt kötényt; öt lepedőt: egyik tafotából, a másik svábszövetből széles csipkével, a harmadik lincziből arany csipkével, a negyedik és ötödik linczi-gyolesből. Három pár párnahéjt; az első svábszövetből vékony kötéssel (csipke), a második vékony lincziből selyemmel kivarrva, a harmadik kartonból van elkészítve. Egy derekaljt, két párnát, két nagy tált, 12 tányért, egy abroszt, egy ládát. A többit pótolja az Isten! Ámen.

Én Moldován Lukács fia: Kriszdoszdur (Kristóf) az én hitvestársammal Máriával és fiaimmal együtt igérünk szeretett menyünknek — Isten áldásán kívül — száz aranyat; egy pár arany-karpereczet gyöngyökkel ékesítve, ennek értéke 34 arany; egy dukátot, értéke 4 arany; négy arany-gyűrűt, ezeknek értéke 22 arany; egy paplant. Különben Isten áldása és irgalmassága kifogyhatatlan legyen rajtok.

Szamosújvártt 1768. febr. 2.

9. *Fejezet. Jegyajándék és jegyadomány, melyeket*

Kriszdoszdur Katalin kapott.

. . . Eljött Mária, néhai Koleza Bogdán neje rokonaival és barátjaival és megkérte tekintetes Kriszdoszdur urtól és nejétől Mária úrnőtől szeretett és dicsérendő leányukat Katalint — fiok Kristóf számára törvényes házastársul. Tegye boldoggá az Ur Isten ezt a házasságot!

E szerint én Kriszdoszduz feleségemmel együtt a mi szeretett leányunknak Katalinnak előbb az Istennek áldását¹⁾ és szülői áldásunkat adjuk, azután ezen kelengyét, mely a következő arany-, drágagyöngy-, ezüst- és ruhanemüekből áll:

Egy jegygyűrűt, értéke 8 arany; egy arany-lánczot („dukát“-jával²⁾), értéke 8 arany; tíz sor drágagyöngyöt. Két pár rubinokkal és gyémántokkal ékesített fülönfüggőt, értéke 8 arany. Két arany-gyűrűt, mind a kettő szintén rubinokkal és gyémántokkal diszítve. Ajándékba adunk: három aranyozott ezüst-kupát; fél tuczat (hat darab) tizenhat latos ezüst-kanált, fél tuczat nagy czintált (theph-szi³⁾) és egy tuczat czintányért; egy pár gyertyatartót, egy aranyozott jegecz-sótartót; egy ezüst-hajtút, melynek súlya két lat. — Öt szoknyát; az első hamúszin „lusz-tring“-ből pozsonyi mellénnyel és 20 pár ezüst-kapocscsal, melltartóval⁴⁾. Az egész ruha arany-csipkével van diszítve. Ehhez (tartozik) még egy szoknya⁵⁾; a füző-zsinor arany-szálakból (gilábdon, glábdon = *nulld, p h l. nullduu p h l* voszgethél,

¹⁾ Mikor apáink ezeket a szerződéseket irták, az örmény kath. egyház — legalább egy-két tag által — mindig képviselve volt; mielőtt hozzá kezdettek volna tehát az irat szerkesztéséhez, a pap már le kérte erre a szerződésre az Isten áldását. Ez az oka, hogy ezekben a szerződéseken mindig előfordul ez a kifejezés: „Mindenekelőtt adjuk Isten áldását!“

²⁾ „Dukát“ = arany-ék, arany ékítmény. — Károly Róbert magyar király, veretett aranyaira ezt a köriratot tétette: „Sit Tibi Christe datus, quem Tu regis iste ducatus“ (Legyen neked adva ez az ország, a melyet te kormányozol). Ezután a körirat utolsó szavának („ducatus“ [= hercezség, tartomány, ország]) rövidített alakjával („dukát“) nevezték el az aranypénzt; a német még most is „Dukaten“-nek mondja.

³⁾ A török „thepszzi“ szóból csinálta a magyar a „tepsi“ szót, de a magyarban nem jelent tányért (die Platte, die Bratphanne).

⁴⁾ A XVIII.-dik században a „Mieder“-t (váll, füző, füzöny) melltartónak nevezte a magyar — ezen akta tanuskodása szerint.

⁵⁾ A mult században a női köntös felsőrészét „lájbi“-nak (a német Leibchen-ből), az alsó részét pedig „szoknyá“-nak, vagy külső-szoknyának (így is felső-szoknya), a második szoknyát: alsó-szoknyának nevezték. Most a köntös felső részét köntösderekeknek (némely köntös felső része: mellényke [Leibchen], míg a mellény férfi ruhanemű) és alsóját köntös-aljnak mondjuk.

voszgiáthél). A második szoknya kék ,brozsirt kreditor'-ból mellénnyel, öt pár ezüst-kapocscsal és az ő kötényével. A harmadik szoknya vas-szinű jóféle ,kámilot'-ból a maga, ,czicziliá'-ból (szövet) készült mellénykéjével és kötényével és öt pár ezüst-kapocscsal. A negyedik szoknya hamúszin ,czicziliá'-ból készült, magyar mellénykével; ez a ruha ezüst-csipkével van diszítve és füzövel ellátva. Az ötödik szoknya olajszinű ,priszlér kámilot'-ból, ehhez még kötény is tartozik. — Két mentét; az első mente, mely hamúszin ,lusztring'-ből, paszománnyal és aranyfonálból készült zsinórral van diszítve; tiz ezüst-gombbal, torok-prémmel és rókabőrrel béllelve. A második mente olajszin vékony posztóból, nyolcz pár ezüst-gombbal, paszománnyal diszítve, torokkal prémezve és rokabőrrel béllelve. Két mellrevalót; az első kék anyagból, arany-csipkével ékesítve, hat pár ezüst-kapocscsal, festett nyusztal prémezve. A második mellrevaló ,kreditor'-ból aranyfonállal diszítve és ,jánót'-tal prémezve. Három fejkötőt; az egyik ,zárba'-szövetből paszománnyal diszítve; a második ,lusztring'-ből francia arany-csipkével ékítve; a harmadik ,prozsirt kreditor'-ból bécsi virágokkal diszítve. Két fejrevaló recze-fátyolt. Három selyem-kendőt (egyik a völegény számára), egy nyakravaló kendőt, selyemfonállal kivarrva. Huszonkét inget (ezek közt van a völegény; ing is!); három lepedőt, csipkével diszítve; két pár párnahéjt, az egyik pár ,czicz'-kartonból és a másik pár vékony ,linczi'-ből; két himzett abroszt sváb-vászonból (ésfábczkie); egy török ,zili'-t (asztalterítő); egy ágyat két párnával; egy ládát. A többit (adja meg) az isteni véghetetlen áldás és könyörületesség. Ámen.

Viszont én Mária, néhai Kolczáta Bogdán neje fiammal együtt jegyajándékban (ereszcsur) igérünk a mi szeretett menyasszonyunknak, Katalinnak, hatvan darab sárga¹⁾ aranyat és ajándékban három arany-gyűrűt, egy paplant. A többit adja meg Istennek és a szent ösatyáknak (szurp nácháhárczhé) áldása. Ámen.

Iratott az Örményvárosban az Üdvözítő megtestesülésének 1761. évében, január hó 26-án.

¹⁾ Az örményben ,gárnir' jelentése: veres, veres-sárga; itt veres-sárga, vagy sárga.

Kisebb közlemények.

Dobó István emlékezete. Nagy nemzeti ünnepet ültek október hó 19-én Eger városában. E napon volt ugyanis háromszázötven esztendeje annak, hogy Dobó István az egri hős és Szamosújvár várának egykori parancsnoka, a törököket elűzte Eger vára alól. A városházán Jankovics polgármester nyitotta meg a diszközgyűlést. Rátkay Géza felolvasta a Gárdonyi munkáját az emlékünnepr tárgyát képező történelmi eseményről. Azután a nagy közönség, egyletek, iskolák, a várba vonultak Dobó emléke elé; hol szavalatok, hazafias énekek elhangzása után, Maczky Valér tanár tartotta meg nagyhatású ünnepi beszédét. A magasztos ünnepet a Szózat gyűjtő hangjai rekesztették be. Az ünnep második fele az Eger határában talált ősök csontjainak kökoporsóba való elhelyezése s Dobó emléke mellé áttétele volt. Itt Barsy István szavalt a Zalár József „A szent csontok” című megragadó költeményét. . . . A város, a megye, az iskolák és egyletek megkoszorúzták Dobó emlékét. Kellemesen érintette a közönséget ez alkalommal az is, hogy a nemzeti és hazafias ünnepen a közös hadsereg és a honvédtisztek teljes számban megjelentek.

Natália szerb királyné Biarritz közelében, Sachino nevű vilájlában megismerkedvén pár hó alatt a katolikus vallás tanaival, Soulange-Baudin abbé előtt, (a ki Párisban több katolikus munkás egyesületnek a titkára) le is tette a kath. hitvallást Franciaország egyik vidéki helységének kápolnájában. A „Veni Creator” éneke után, a királyné az oltár elé közeledett és erős hangon elmondotta a hitvallást, a melyet ő maga írt. Konfessziója így kezdődik: „Én, Natália, kezemet téve a szent evangéliomra, elismerem, hogy senki sem üdvözülhet más hitben, mint abban, a melyet a római katolikus apostoli szentegyház vall, hisz, hirdet és tanít; nagyon sajnálom, hogy vétettem e vallás ellen, mert a katolikus egyházon kívül születve elfogadtam és vallottam olyan tanításokat, a melyek az egyházzal ellenkeznek. Most isteni kegyelem által fölvilágosítva, hiszem és vallom, hogy . . .” Ezután elmondta a kath. Credo összes tételeit s végül így fejezte be hitvallását: „Ezért őszinte szívvel és erős hittel megvetek minden téves tant, eretnekséget és szkizmat, a mely az apostoli római katolikus egyházzal ellenkezik.” — Natália királyné a következő napon a szent áldozáshoz is járult.

„Magyar föld és népei” eredeti képekben, föld- és népismeisztatistikai és történelmi folyóirat, — volt azon közérdekű irodalmi vállalat czíme, a mely a szabadságharczot megelőző években Vahot Imre szerkesztésében és kiadásában megjelent. Eme régi folyóirat füzeteit lapozva, rózsaszínű borítékának egyik lapján bennünket közelebről érdeklő adatokra találunk; a mely világot vet a mult

század első felében élt magyarhoni örmény nemes családok műveltségi állapotára és élénk érdeklődésére a magyar irodalom föllendítése iránt, — mivel hogy az itt említett képes folyóiratnak akkoriban csak egyetlen vármegyében (Torontálban) is, feltűnően sok előfizetője volt; névszerint: Hollósy Mihály, Issekutz Lajos, Kiss Miklós, Gyertyánffy Dávid, Gyertyánffy János, Dániel Kristóf, Dániel Pál, Dániel Tódor és beodrai Karátsonyi László.

Nemzeti szokások. A hány nemzet, annyi szokás. Magyarországon mirtus-ágból és narancs-virágból kötik az oltár elé lépő leány ékességét, a menyasszonyi koszorút. A német menyasszony fejét a nagy birodalomban mindenütt mirtus-ággal övezik. Franciaországban és Angliában narancs-virág a menyasszonyi koszorúja; Olaszországban és a francia Svájcban fehér rózsza; a spanyol menyasszony vörös rózsát és szegfűt tűz bogárfekete hajába, a görög szigetek leányának homlokát szőlővel körítik és Csehországban rozmaryn az oltár elé álló hajadon koszorúja.

Irodalom és művészet.

A királyi kiváltság-levelek. A székesfőváros levéltárában igen sok érdekes kiváltság-levelet (privilegiumot) őriznek, a melyek történeti szempontból is nagyfontosságúak, de különösen a Budapestre vonatkozó kiváltság-levelek vannak meg itt teljes számban. A tanács elhatározta, hogy a fővárosi vonatkozású szabadalom-leveleket, (hogy a nagyközönség részére is hozzáférhetőek legyenek) kinyomatja. Ennek a nyomdai munkálatnak a legnagyobb része már elkészült díszes kiállításban a XII—XV. századbéli okiratok fénykép-lenyomataival. Az összes nyomdai költség 5918 koronára rug.

Műtárgyak. A hivatalos lap közli, hogy a kultuszminiszter a régi festészet és szobrászat remekeinek másolatából a békesabai muzeumnak öt, a kassai muzeumnak hat, a szegedi muzeumnak tizenkilencz és a szegzárdi muzeumnak hét műtárgyat engedett át állami letétül.

Közgazdasági élet.

Az „Uj Lap“ czímű politikai napilap írja: A kisipar megszilárdítása sürgős és még sürgösebb, hogy a kisiparost kivegyük a nagykereskedők rabszolgaságából. Az iparos osztály oroszlanrészben fajmagyar és keresztény. Ha a kisiparos megélhet, akkor helyes az állambáztartás mérlege. Ha a kisiparos elégedett, ez az ország boldogulásának jele. A szabó és cipész iparosszövetkezet fellendüléséből nagy haszna van a közönségnek is, mert olcsót és jót kap . . . és megszabadul a boltajtó előtt ácsorgó üzérek esalogatásaitól!

Törökország beviteli kereskedelme. A magyar kereskedelemügyi miniszter konstantinápolyi szaktudósítójának jelentése szerint, a konstantinápolyi piacon az európai államok gazdasági versenye rendkívüli módon kiélesedett; minékünk mindazonáltal egyes árucikkek fogyasztására szinte egyenesen kínálkozik a piacz; egyes czikkeink már eddig is kitünően gyökeret vertek. Nagy hasznára válnék kivitelünknek, ha mintaraktár volna létesíthető, a melynek berendezéséről maguknak a kivittel foglalkozó házaknak kellene gondoskodniok, a mint az az itteni importöröknél is szokásban van. Ezenfelül nem ajánlható eléggé kereskedőinknek és ipartelepeinknek, hogy utazóikat rászoktassák a törökországi körültre, már csak azért is, hogy az itteni viszonyokkal megismerkedjenek. Ez annál könnyebben volna rendszeresíthető, mert az itt járt utazók, ha nem jöttek talán túlságosan gyakran a piacra, sohasem mentek el innen üres kézzel. Magyar részről főleg nyomtató, hirdetési és írópapirban, csomagolópapirban, papirkartonokban stb. igen kedvező föltételek mellett versenyezhetnének. Fölöttébb megromlott a piacz a mezőgazdasági gépek behozatala szempontjából. Évekkel ezelőtt tetemes gépbehozatalunk volt. Ma ennek nyoma is alig van. Ennek a hanyatlásnak az oka főleg az, hogy az anatóliai vasutak, a vonalaik mentén lévő gazdaságoknak kölcsön- és részletfizetésre gépeket osztanak ki. Miután pedig a társaság német, a gépeket is Németországból hozzák be. A hol pedig a részletfizetési üzlet gyökeret vert, ott készpénzen eladni nem lehet. Malmainknak az orosz verseny nehezíti a behozatalt. Az orosz verseny inkább a durvább lisztre szorítkozik. Az orosz malmok következetességgel és példás energiával foglalnak tért és kockázatuktól sem riadnak vissza. Fölöttébb nevezetes kiviteli cikkünk a czukor, a melyre nézve azonban egyáltalán nem puhatolható ki itt a helyszínén a magyar czukor térfoglalása; mert a magyar gyárak itteni közvetlen képvisellete lényegtelen s a nagy czukorüzlet osztrák bankok és pedig főleg a triezsi piacz utján bonyolódik le. Szesz meglehetősen jól be van vezetve; a melyben a kisebb magyar gyárak is részesedtek. Nagy jelentőségű behozatali cikk a török piacon a keményítő, a mely különösen a török edességek készítésénél nagymértékben kerül fogyasztásra. Nagyobb haladást mutat a zománczozott edény-behozatal; melylyel főleg a m. k. Kereskedelmi Múzeum foglalkozik. A bőrbehozatal (talpbőr) új keletű és nagy jövőjének ígérkező vállalkozás. Mellesleg néhány ezer franknyi szíjmegrendelés is ment Magyarországra. Sörbehozatalunk mintegy 50 vaggont tesz egy évben, de ezt a behozatalt nagymértékben lehetne fokozni, ha sikerülne itt a nagyon kedvelt barna sört bevezetni. Lámpaárúkbán is sikerült itt tért foglalni. Az üvegbehozatal is halad. E szakban főleg az üvegpalczkok, poharak (esizolt árú) s a finomabb árú kerül Magyarországból. Mindezekből látható, hogy jóllehet az üzletmenet az utóbbi időkben a nyomorúságos gazda-

sági viszonyok és pénzszüke miatt teljes pangásban volt, — a magyarországi behozatal igaz, hogy igen szegény keretek között mozog, mégis inkább emelkedő volt, mint hanyatló. A török piacon az Európában sehol be nem fogadott rossz minőségű árúk kerülnek eladásra, mert itt általános elvül állíthatjuk föl, hogy nem az árú minősége, — hanem tisztán és csaknem kizárólag az ár az irányadó. Nem tanácsolható eléggé kereskedőinknek és nagyiparosainknak, hogy személyesen vagy utazóik által utaztassák be a lényegesebb keleti emporiumokat s hogy az itteni képviselőik által tudomásukra jutó kereskedelmi szokásokhoz igyekezzenek alkalmazkodni.

Mi ujság az örmény világban?

A ciliciai örmény patriarkha. Összegyültek a választók Ádánában, hogy patriarkhát válasszanak. A kijelölés — tekintve a kapott szavazatok számát — a következő rendben történt: Bálján Dértád püspök, cesariai árácsnort 44 szavazattal; Hovágimján István püspök, nikomediai árácsnort, 42 szavazattal; Cshámesheán Bertalan érsek, a volt brussai árácsnort, 40 szavazattal; Aszlán Nerszesz püspök, a rodostoi árácsnort, 39 szavazattal; Chábáján Izsák püspök a jeruzsálemi örmény zárdából 37 szavazattal; Gömrüksán Mózes püspök, biledsigi árácsnort, ki 35 szavazatot kapott. De a Porta a hozzája küldött névjegyzékből a cesariai, nikomediai és rodostoi árácsnortok nevét kihuzván (Cshámesheán időközben visszalépett), a megmaradt két nevet visszaküldötte a választógyűléshez, hogy ez a kettő közül válasszon patriarkhát. A gyűlés Chábáján Izsák püspököt választotta meg patriarkhának; de még nem bizonyos, hogy választott elfogadja-e a választást.

Gumseán János végrendelete. Ez a cesariai születésű gazdag örmény, ki Marseillében halt el, 200.000 koronát hagyott nemzetének. Meghagyta, hogy a mondott összeg felével földbirtokot vegyenek, a másik felét pedig adják kamatra. A jövedelem 40 % -át kapja a cesariai Gumseán Szárkisz nevet viselő iskola, 10 % -ot kap az ecsmiádzini egyház, 10 % -ot a jeruzsálemi örmény zárdá, 5 % -ot az Üdvözítőről nevezett kórház, 15 % -kal iskolai könyvek nyomuljanak, hogy azokból szegény gyermekek ingyen kapjanak példányokat. A megmaradt 20 % esatoltassék évenként a tőkéhez. Aldott legyen azoknak emléke, kik nem feledkeznek meg vagyonukból részt juttatni — a nemzetnek is.

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos: **SZONGOTT KRISTÓF.**

Szamosújvárt, Todorán Endre „Aurora” könyvnyomdája.

Csiki Miklós főgymn. tanár (Zalathna 1902. áug. 19) ezeket írta lapunk szerkesztőjének: f. hó 19 én Zalathnán a plebánia templomban ünnepélyes requiem-et mondatott a rokonság néhai Lukács Béláné kegyelmes asszonyért. A templom szorongásig megtelt az ájtatoskodó tisztelőkkel. Az isteni tisztelet fényét emelték az ezen czélra alakult férfi és női énekkar gyönyörűen és meghatóan előadott énekei.

Dr. Simay Gyula, budapesti kir. kereskedelmi és váltó-törvényszéki bírót, a törvényszék elnöke, a járásbíróságoktól fellebbezett ügyek elnökségével bizta meg.

A székelyföldi (marosvásárhelyi) kereskedelmi és iparkamara idei alakuló közgyűlésében, a központi beltagok sorában, következő örmény polgárok lettek megválasztva: Duducz Antal, Petelei Márton, Harmath Sándor és Verzár Kálmán. A kültagok közül, Marostordamegye szász-régeni alkerületében: Urmánczy János. — Udvarhelymegye székelyudvarhelyi alkerületében: Gyertyánffy Gábor és Perszián János; — a székelykeresztúri alkerületben: Kazacsay Miklós. — Csikmegye gyergyói alkerületében: Vákár Lukács és Ávéd Joachim. — Háromszék megye miklósvári alkerületében: Gáspár Antal.

A pestmegyei Solymár községben, — a mely egyike a gróf Karátszonyi-család számos uradalmainak, — közelebbről tartotta meg Glazer József, ottani esperes-plebánus gyémánt-miséjét. Az agg lelkipásztort e nevezetes alkalommal hivei a legnagyobb óvációban részesítették. A jubilans könnyezve mutatta be a szentmise-áldozatot s egy remek beszédet intézve hiveihez, megáldotta őket. Dr. Várossy Gyula, székesfehérvári püspöktől is üdvözlést kapott; hivei pedig gyönyörű kazulával lepték meg.

Budapesten a filológiai társaságban Finály Gábor egy római sírkövet mutatott be, a melyet Szamosújvártt találtak a múlt év nyarán, s a mely a hetedik keresztény századból dátálható! A sírfőlirat öt sor „barbár“ hexameterből áll, s azt mondja el, hogy a síremléket egy anya állította fának; a kit feleség és gyermekek sirattak el s a kinek emlékezetére barátai tort ültek. („Budapesti Hirlap“).

Erzsébetváros tisztikara 1860. Főbíró: Karácsony János. Főjegyző: Másvilági István. Közigazgatási és törvényszéki tanácsosok: Ötvös János, ifj. Csiki Lázár, Joseffi József, Fátter Gergely. Tiszteletbeli tanácsosok: Gr. Bethlen Farkas, Volf József. Tiszti ügyész: Ötves Bogdán. Aljegyző: Joseffi Antal. Tiszteletbeli jegyzők: Tompos Gergely, főjegyzői czímmel, ifj. Zakariás István, Pátrubán János, Zakariás Sándor. Levéltárnok: Pátrubán János. Igtató: Ávédik Antal. Irnokok: Lengyel Márton, Khel Antal, Lukácsfi Péter, Lengyel Árpád. Főorvos: Volf József, orvostudor. Alorvos: Áffumi Antal. Baromorvos: Haás József. Bába: Papp Mária. Városi pénztárnok: Zakariás Sándor. Városgazda: Lengyel Péter. Kaszármai felügyelő: Ávédik Kristóf. Erdőfelügyelők: Vikol Antal, Iszay Gergely. („Magyar Polgár“ naptára, 1869.)

— Miután fiú-árvaintézetünk lelkiismeretes, pontos felügyelője (mert papi és hittanítói teendőikkel is el van látva) nem győzte egymaga a felügyelői tisztet követelte kötelességeinek eleget tenni, az árvaintézet választmánya — igen helyesen — még egy felügyelői állást szervezett, mely állásra a választmány főtisztelendő Miskgián János örmény szertartású róm. kath. áldozár-tanárt hívta meg Rómából. . . Nevezett áldozár úr, ki nagy tiszteletben részesült az „örök város“-ban is, a meghívást elfogadta és október második felében el is foglalta állását. Szerencsés az árvaintézet választmányára, hogy a mondott állásra egy ilyen kiváló, eszes, jó papot nyerhetett meg. — Városunk kitünő plébánosai, kik a XVIII. században e polgárzatban lelkipásztorkodással voltak elfoglalva, mindnyájan Rómában tanultak: főtisztelendő Miskgián úr Rómában tanított 18 évig. A tanárság mellett irodalommal is foglalkozott. Önálló, nyomtatásban megjelent művei közül különösen páratlan, két kötetes szótárát (Lexicon latino-armenum és az armeno-latinum) kell kiemelnünk. Ezen nagybecsű mű teljes czime következő: „Manuale lexicon latino-armenum, ad usum scholarum scripsit D. Ioannes Miskgián, profesor linguae Armenae in Pontificio Collegio Urbano ac in Pontificio Seminario Romano. Romae ex typographia polyglotta S. Congr. de Propaganda Fide. MDCCCXCIII. (1114 lap; az örmény-latin rész 483 lapra terjed). Kéziratban levő munkái közül egy nagy bölcsészeti munkájáról teszünk említést. Becsüljük meg jól és kedveltségük meg az itten való tartózkodást avval, ki egy világváros előnyeit hagyta ott, hogy egy kis városban tehessen szolgálatot — az örménységnek!

— Koszorús költőnk: Jókai Mór, Budapest szegényei érdekében a fővárosi lapokban a következő szép sorokat tette közzé: „Beálltak a hideg napok! De csak a napsugár lett hidegebb, az emberi szívek melege nem fagyott meg. Közelg a tél, a munka szünetel, egész néposztály kenyér nélkül marad. Az érző szívekhez emeljük szavunkat. Ti, a kiket jóléttel, gazdagsággal áldott meg a sors (az isteni gondviselés), emlékezzetek meg vidám óráitokban azokról, a kik éheznek, szükölködnek, ezeren meg ezeren, kiknek nyomor a reggeli ébresztőjük s oszszátok meg velük jóléteket fölöslegét. A ki a szükölködőknek ad, Istennek ad s isten jó ados: a földön az élvetett magért dús kalászszal fizet, az oltárra tett fillérért égi üdvösséggel. Siessünk adományainkkal az oltárhoz; adjunk kenyeret az éhezőknek.“ Aláírjuk ezen szép sorokat; azért csak azt mondjuk, hogy mivel közöttünk is van elég szegény, adjunk — tehetségünkhöz képest — mi is szegényeinknek kenyérré és fáravalót. A Salamon-templomban és a Ferencziek zárdájában van felállítva egy-egy Szent-Antal-persely: rakjuk azokba gyakorta ízben a tél folyama alatt filléreinket s Isten visszafizeti nekünk azokat egészséggel, jóléttel . . .

